

فصلنامه سیاست نامه علم و فناوری با هدف داوری باز و شفاف (Open peer review (OPR))
نتایج داوری مقاله را به شرح زیر منتشر می نماید.

مقاله شماره ۶

عنوان:

استفاده از رویکرد تفکر طراحی در سیاست گذاری مقابله با کرونا

نویسنده:

حمزه حاجی عباسی

نوع مقاله:

مقاله ترویجی

تاریخ ارسال:

۹۹/۲/۲۹

وضعیت مقاله:

پذیرش نهایی مقاله

چکیده:

سیاست گذاری بصورت سنتی دارای مراحل عقلانی، خطی و متوالی است که شامل مراحل تعریف مسئله، تحلیل و توسعه راه حل-ها، انتخاب راه حل، اجراء و ارزیابی می شود. اما برخی مسائل تعریف نشده، نامشخص و بسیار پیچیده اند و با شیوه های علمی و منطقی رایج نمی توان با آنها روبرو شد. این مسائل با داشتن ابعاد مختلف و بهم پیوستگی علت و معلولی قابلیت پیدا کردن راه حل مشخصی ندارند.

تفکر طراحی با داشتن دیدگاه غیرخطی، راه حل محور، انسان محور، مشارکتی و یادگیری از شکست می تواند برای شناخت و حل این گونه مسائل کاربرد داشته باشد. روش طراحی در ابتدا در حوزه های معماری و توسعه محصول مورد استفاده قرار می گرفته است، اما با گذشت زمان به حوزه های دیگری همچون مهندسی، مدیریت و در سال های اخیر به سیاست های خدماتی دولت ها راه-یافته است این روش با درگیر کردن مردم (جامعه سیاست پذیر) در سیاست گذاری و استفاده از تخصص های چندگانه و بین رشته ای در تعریف مسئله، سعی در درک مسئله از جوانب مختلف و از دید ذی نفعان گوناگون دارد. روش تفکر طراحی دارای پنج مرحله همدلی، تعریف مسئله، ایده پردازی، ساخت نمونه اولیه، ارزیابی می باشد که می توان در طول فرایند سیاست گذاری برای شناخت بهتر

فصلنامه سیاست نامه علم و فناوری با هدف داوری باز و شفاف (Open peer review (OPR)) نتایج داوری مقاله را به شرح زیر منتشر می نماید.

مسائل پیچیده و همچنین استقبال از شکست‌ها درصدد یافتن راه‌حل‌های مفیدتر برای پاسخ‌گویی به مسئله از آن بهره برد.

هدف این مقاله معرفی روش تفکر طراحی و ویژگی‌های آن در حل مسائل بدخیم هم‌چون کرونا در ابعاد مختلف اجتماعی، بهداشتی، فناورانی و سیاسی است. در ابتدا با ارائه تعریفی از ویروس کرونا به عنوان یک مسئله پیچیده و غامض به معرفی تفکر طراحی به عنوان یک نوآوری سیاستی برای مقابله با این‌گونه مسائل پرداخته و سپس به تطبیق سیاست‌های کلان اتخاذ شده توسط ستاد ملی مبارزه با کرونا (ایمنی جمعی، قرنطینه و فاصله‌گذاری) با مراحل روش تفکر طراحی می‌پردازیم. و انتها نیز پیشنهادهایی برای کاربرد این روش در سیاست‌گذاری سازمان‌های عمومی و خصوصی در مقابله با امواج جدید احتمالی این ویروس ارائه می‌گردد.

نظرات داور در بررسی چکیده:

تفکر طراحی (design thinking) رویکردی نوظهور در حوزه سیاست‌گذاری است و مطالب چندانی به زبان فارسی درباره آن نگاشته نشده است. از این منظر موضوع انتخابی حائز اهمیت است. ۱- چکیده با وجود اینکه درآمدی شیوا و جامع به این مفهوم داشته است، اما حرف علمی مقاله هنوز مشخص نیست. بر این اساس چکیده قابل پذیرش است اما قضاوت قابل اطمینان با تعمیق و بسط بیشتر مطالب حاصل می‌شود، به خصوص با تکیه بر «تطبیق سیاست‌های کلان اتخاذ شده توسط ستاد ملی مقابله با کرونا (ایمنی جمعی، قرنطینه و فاصله‌گذاری)». به میزانی که این قسمت نوآورانه و تحلیلی مبتنی بر بافتار خاص ایران در این دوران کرونایی باشد (و صرف انطباق عناصر و گام‌های مدل‌های سیاستی تفکر طراحی نباشد) مقاله ارزش افزوده خواهد داشت و از حالت گزارش یا ترویجی ارتقا می‌یابد.

۲- همچنین «پیشنهادهایی برای کاربرد این روش در سیاست‌گذاری سازمان‌های عمومی و خصوصی در مقابله با امواج جدید احتمالی این ویروس» نیز در وهله دوم حائز اهمیت است. این موارد می‌تواند در کارگاه پیش‌رو به خوبی محک بخورد و ارتقا بیابد.

نظرات داوران و شرکت‌کنندگان در کارگاه ویژه نامه کرونا مورخ ۱۱ تیر ۱۳۹۹:

فصلنامه سیاست نامه علم و فناوری با هدف داوری باز و شفاف (Open peer review (OPR))

نتایج داوری مقاله را به شرح زیر منتشر می نماید.

- ۱- تعاریف مسائل **complicated, complex** و **wicked** تفکیک شود و در طول متن ترجمه فارسی واحدی برای هر یک اتخاذ و استفاده شود تا خواننده دچار تشتت ذهنی نشود. در یک تعریف پراستفاده، واژه اول به تعدد روابط علت و معلولی، واژه دوم به تعدد ذینفعان اما با برداشت های یکسان از مسئله، و واژه سوم به تعدد ذینفعان با برداشت های متفاوت از مسئله (نظام ارزشی متفاوت ذینفعان) اشاره دارد (البته الزامی به استفاده از این تعریف نیست).
- ۲- تعریف دقیقی از «تفکر طراحی» داده شود و در متن بدان پایبند باشیم. چنانچه مثال ها قرار است فقدان/ وجود/ ویژگی خاصی از «تفکر طراحی» در مواجهه ایران/ جهان با کرونا را نشان دهند، لازم است مثال ها و سیاست های برشمرده شده ویژگی های اصلی تعریف ما از تفکر طراحی و **wicked problem** را دارا باشند و این موضوع در همه مثال ها و شواهد شفاف باشد و تصریح شود.
- ۳- مطابق تعریف بند اول از مسائل **complex** محسوب می شود و نه **wicked**. به طوری که نه تنها ذینفعان فهم واحدی از آن دارند بلکه حتی راه حل مشخصی هم دارد (واکسن یا راه های درمانی یا فاصله گذاری). البته اگر بیماری کرونا با جمیع آثار اجتماعی و اقتصادی آن دیده شد، آن وقت پیاده سازی راه حل ها دشوار می شود و درک متفاوت ذینفعان موضوعیت پیدا می کند. در نتیجه ویژگی کشنده بودن/ نبودن ویروس و سرایت پذیری آن (شیوع) نمی تواند **wicked** بودن مسئله را نشان دهد.
- ۴- در خصوص (عدم) انتساب تفکر طراحی و مسائل **wicked** به تجربه سیاستگذار در خصوص نرم افزار ماسک و برنامه شاد ابهامات و تردیداتی جدی در کارگاه مطرح شد که محل تامل است.
- ۵- اگر تفکر طراحی مبتنی بر یادگیری تدریجی است، قابلیت اعمال آن در زمان بحران ها که سرعت اهمیت بالایی دارد و زمان کافی برای تصمیم گیری و تدریج وجود ندارد، چگونه قابل توجیه است؟
- ۶- اگر تفکر طراحی به صورت پویا به مسائل نگاه می کند و قائل به این است که ممکن است مسئله هیچگاه حل و فصل نهایی نشود بلکه در بلندمدت مدیریت شود، چگونه می توان از شکست های سیاستی در بحران استتاجی برای اتخاذ یا عدم اتخاذ رویکرد تفکر طراحی در سیاست ها گرفت؟

فصلنامه سیاست نامه علم و فناوری با هدف داوری باز و شفاف (Open peer review (OPR))
نتایج داوری مقاله را به شرح زیر منتشر می نماید.

پاسخ به نظرات اولیه داوران محترم:

با سلام و تشکر

در مورد موارد اول، دوم و سوم که به تعریف انواع مسائل به خصوص مسائل بدخیم (wicked) و پیچیده (complex) بود اصلاحات انجام گردید. همچنین سعی شد در مورد مسئله کرونا به ابعاد غیر پزشکی آن همچون ابعاد اقتصادی و اجتماعی نیز تاکید شود. و با بررسی تضادها و تعارض های بازیگران مختلف آن را به عنوان مسئله ای که شرایط پیچیدگی را دارد معرفی شود. (در صفحه ۶ مقاله سعی شد بیشتر به این موضوع پرداخته شود).

در مورد اشکال ۴ و بررسی نرم افزارهای ماسک و شاد این قسمت حذف شد و سعی شد بصورت کلی در مورد اهمیت استفاده از تفکر طراحی در توسعه خدمات و توسعه نرم افزارهای کاربردی نکاتی ذکر شود. (صفحه آخر مقاله).

در مورد اشکال ۵ و ۶ با معرفی هر چه بیشتر لزوم استفاده از آزمایشگاه سیاستی برای آزمودن سیاست ها اشاره شد (که البته آزمایشگاه های سیاستی می تواند یک موضوع جدید و قابل مطالعه باشد). یکی از مهمترین اصول تفکر طراحی رویکرد آزمایشی به ایده های جدید است. آزمایش ایده های جدید و اتخاذ سیاست بر اساس سعی و خطا و یادگیری از طریق اشتباه باعث صرف زمان طولانی تری می شود ولی زمان صرف شده برای این موضوع از هزینه های سنگین (مالی و زمانی) اتخاذ یک سیاست قطعی اشتباه و طولانی مدت به طور محسوسی کم تر خواهد بود. ضمن اینکه وقتی در مورد مسئله ای جدید و پیچیده که سابقه ای برای آن (هم چون بحران های قبلی بشری مثل سیل و زلزله و ...) وجود ندارد، یک سیاست مشخص و از پیش تعیین شده ای وجود ندارد. (در صفحه ۱۱ مقاله این موضوع اضافه گردید و به آن اشاره شد).

اشاره به این موضوع اهمیت دارد که مشارکت محوری در این تفکر از اولویت بالایی برخوردار است نه تنها در مرحله تعریف و نوع مسئله قائل به مشارکت همه بازیگران هست بلکه در ارزیابی راه حل ها هم بر مشارکت- محوری تاکید دارد. در مورد بحران کرونا اختلاف نظرهایی در مورد تعریف مسئله و چگونگی برخورد با آن تا کنون وجود داشته است. برای مثال در مورد برگزاری مراسم عزاداری محرم و همچنین برگزاری آزمون های سراسری بحث های جدی در موافقت و مخالفت با برگزاری آنها در جریان است. این اختلاف نظرها طبق شکل

فصلنامه سیاست نامه علم و فناوری با هدف داوری باز و شفاف (Open peer review (OPR)) نتایج داوری مقاله را به شرح زیر منتشر می نماید.

۲ مقاله (صفحه ۵) که در مورد نوع شناسی مسائل می باشد، نشان دهنده تاثیر تعداد بازیگران بر پیچیدگی سیاسی مسئله می باشد.

توضیحات داوران محترم در بازبینی دوم:

با سلام و خداقوت

لطفا فایل پاسخ به داوران را ارسال نمایید. قسمت هایی از تغییرات و اعمال نظرات داوری قابل ردیابی بود اما قسمت هایی خیر. نظر نهایی داوری پس از دریافت این فایل و مشخص شدن اینکه در کجای مقاله به چه شکل هر نظر داوری رعایت شده است قابل اتخاذ است. لطفا این موارد را هم در کنار نظرات قبلی تصحیح نمایید و در فایل پاسخ اضافه شود، و نسخه جدید مقاله هم ارسال شود:

- در تعاریف و ادبیات، هر تعریفی که از هر نویسنده می اورید واژه اصلی آن هم پانویس شود تا مخاطب بتواند مقایسه کند.

- مشخص شود کدام تعریف را در نهایت اقتباس کرده اید، هم برای نوع مسئله هم برای تفکر طراحی. این کمک می کند که بفهمیم چرا در چکیده تماما از واژه پیچیده استفاده شده است در حالیکه در متن تعاریف بسیار پیچیده و ... هم ارائه شده اند.

- در متن مقاله اثری از سیاست های خرد و کلان و تمایز آنها نیست. اتفاقا بحث به پارادایم سیاستگذاری در هر فاز مواجهه بر می گردد. عنوان پیشنهادی جدید چنین است: معرفی تفکر طراحی در سیاست گذاری: سه فاز مقابله ایران با کرونا

- به نظر شما تفکر طراحی را در سطحی انتزاعی و کلان تر از سطح مرسوم اعمال کرده اید که البته نوآورانه است. اگر چنین است تصریح کنید. معمولا برای یک سیاست مشخص تحلیل می شود اما این مقاله آن را به پارادایم سیاستی مجموعه همه سیاست های اتخاذی توسط کشور در هر فاز مواجهه اعمال کرده است.

- در انتهای تطبیق تفکر طراحی با سه فاز مواجهه ایران با کرونا، در یک بند مشخص شود که جمع بندی بحث چیست.

موفق باشید.

فصلنامه سیاست نامه علم و فناوری با هدف داوری باز و شفاف (Open peer review (OPR))
نتایج داوری مقاله را به شرح زیر منتشر می نماید.

پاسخ به توضیحات داوران محترم:

با عرض سلام

۱- اصلاحات لغوی و اضافه کردن معادل لاتین کلمات ضروری انجام شد ولی اگر مورد خاصی مدنظر هست بفرمایید تا اصلاح شود. سعی شده هر بار اصطلاحی برای اولین بار آورده شده معادل انگلیسی آن در پانویس نوشته شود. (صفحه ۲)

۲- کلمه پیچیده به پیچیدگی تغییر یافت (صفحات ۱ و ۲)، میزان پیچیدگی این بیماری قابل تعیین توسط یک فرد نیست و اینکه مسئله بدخیم است یا خیلی پیچیده و یا پیچیده نیاز به نظرات همه جانبه و متعدد دارد، ضمن این که رویکرد طراحی نیز در فهم مسئله رویکرد مشارکتی دارد. هدف مقاله این نبوده که دقیقاً میزان پیچیدگی مسئله کرونا را مشخص کند بلکه این بوده که ضمن ذکر معیارهای پیچیدگی مسائل (حل ناپذیری مسئله، اختلاف منافع و ارزش های بازیگران و طولانی شدن زمانی آن)، تاکید کند که بیماری کرونا دارای بعضی از معیارهای مسائل پیچیده است (همچون معیار پیچیدگی سیاسی ناشی از زیاد بودن بازیگران) و در گذر زمان بر پیچیدگی این مسئله افزوده می شود و ممکن است حتی به یک مسئله بدخیم تبدیل شود. در مقاله این موضوع صریح تر بیان شد. (به این موضوع در صفحه ۶ به صورت مفصل پرداخته شد)

۳- تفکر طراحی یک تغییر پارادایمی و اساسی است. در صورت استفاده در سیاست گذاری هم در سیاست های خرد و هم سیاست های کلان اثر می گذارد. البته در ادبیات به علت کاربردی بودن این تفکر در بخش خدمات بیشتر در سیاست های خرد بکاررفته است، از این لحاظ این مقاله این نوآوری را دارد که سیر سیاست های کلان اتخاذ شده برای مقابله با کرونا را با این نوع تفکر تطبیق داده است. در مقاله تفاوت سیاست های کلان و خرد واضح تر بیان گردید. (صفحات ۱۹ و ۱۷)

۴- عنوان مقاله با حذف کلمات خرد و کلان اصلاح گردید. (صفحه ۱)

۵- تفکر طراحی از این لحاظ که به مشارکت و حضور گسترده ذی نفعان در مراحل مختلف سیاست گذاری تاکید دارد در مقابل تفکر کارشناسی قرار می گیرد. و از این لحاظ که در ابتدای مواجهه با مسئله اجازه بیان ایده ها و آزمایش آنها در کوتاه مدت را می دهد با دیدگاه های تخصصی که برای هر مسئله ای جواب مشخص و مطلق دارند، متفاوت است. در مورد مسئله کرونا این تفکر به این نکته اشاره دارد که

فصلنامه سیاست علم و فناوری با هدف داوری باز و شفاف (Open peer review (OPR))
نتایج داوری مقاله را به شرح زیر منتشر می نماید.

سیاست گذار باید به نحوی اقدام کند که به ایده‌های جدید اجازه ظهور دهد و آنها را آزمایش کرده و بهترین را انتخاب کند. این مورد در جمع‌بندی سه فاز مقابله اشاره گردید. (صفحه ۱۹)

امیدوارم توانسته باشم نظرات اصلاحی داوران محترم را اعمال کرده باشم.

ارادتمند حاجی عباسی.